

24	25	26	27	28	29	30
1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4

התלמיד במרכז, זה לא בהכרח טוב

בתוך הספר התמקדו בשנים האחרונות בחינוך לייצירתיות ובקורטיות. יותר נכון שההעדרה הזאת גרמה גם נזק

אבי גרפינקל

עליה בהרבה שיעור האמהות שיצאו מהבית לטובת קריירה במשרה. לאש הצבע על כרך שהתרבות העכשווית, לפחות החל במחצית השנייה של המאה ה-20, החלה למאס בתלות זאת במומחיים. בהקשר החינוכי, מדובר בירידה בסמכות המורה, שהרי עכשו התלמיד במרכזי, והשאלות והתשובות שהמורה מציע, אם בכלל, הן רק שאלוות ותשובות אפשריות לצד, אם לא מתחתן, לא לה שמצוות התלמיד.

כרך קרה שקיים הסמכות ההורית לוותה בסופו של דבר בשקיעתן של מערכות סמכות נסויות. לאש חיבר בין ההתנגדות ל"אליטום" ול"תרבות גבואה" לבין החברה הנركיסיסטיבית. אריק גלנסר, שסקר את הספר, ציין כי לדברי לאש, "המוסדות שנחניכלים את התרבות לדוד הבא (בית הספר, הכנסייה, המשפחה), שאמורים להיות בנותיה הנrkisisitiot של התרבות שלנו" להייאקן בנטיאות הנrkisisitiot של התרבות שלנו, באמצעות אכיפת סמכות ותביעות תרבותית, מוצבים הרף ואת בדמותה של החברה הנrkisisitioyi סטיט... יש כאן לא רק ביטוי לעדעור הסמכות, אלא גם ביטוי לחוסר היכולת להתיחס לחינוך ברצינות, לחוסר היכולת להתעניין ולעורר התעניינות במאזוניה שמחוץ לחוויה המידית של האני".

אם התלמיד במרכז – ואם האני שלו ולא של הוריו, מורי או דמויות סמכות אחרות הוא שאלינו מכובן ומוכפף הכל – התוצאה הכמעט בלתי-אפשרית מושג. טענה כזו עולה במפורש מספה רם של עוז ותמר אלמוג, "דור ה-ע, כאילו אין מהר". זה כתוב אישום חריפה נגד ילדי שנות ה-80 וה-90 ומחנכים, לפיו מדובר בדור המתאפיין באנוכיות ובהתרכויות מופרות עצמן, מתקשה להתי彌ת ולקחה ברמת המחויבות והאחריות שלן: תברג ולקחה בראות המחויבות והאחריות שלן: יילדים דיגיטליים שגדלו כנסיכים ונסיכות, עטר פים בחום ואהבה ומרופדים במחמות. הבטיחו להם שאם רק ירצו יוכל לעוף על החלום שלהם". באופן דומה, באלה"ב מאשים את בוגרי מערכות החינוך בשנים האחרונות בכך שהם משוכנעים כי למדו אותם להאמין, שהם "פתתיyi שלג" יהודים וערינים, וכן הם תוכעים מהעולם ומסביבתם הכרה והסתגלות מוחלטת ליהודים ולחרוכיהם האישיים. כתוצאה לכך מתלוננים מרבים באוניברסיטאות ומוסיקים בשוק העבודה על צעירים שחונכו להאמין שדעתם נחשבת יותר מאשר היא באמת, שעולם העבודה מתאפיין בהרבה יותר דמיון וייצירתיות מכפי שהוא באמת, ואשר מתקשים להשלים משימות שגרתיות, מכניות,

ובדבריהם של מנהלים, מורים, תלמידים; ובכתבות בתחום – בכל מקום מכך מילת הבאו "יצירתיות" לצד מילים-אחיות כגון "למידה ממשוערת", "דמיון", "סקירות", "בקורת", ו"గמישות מחשבתי". למרבה הפרדוקס, האפקט שנוצר הוא זמזום אחד ומונוטוני בשכח טיפוח הגיוון והיצירתיות במערכת החינוך, שאיש כמעט אינו מצליח בו ספק.

"יתכן שיש מקום להפעיל מעט חשיבה ביקורית ויצירתיות לגבי המקום המרבי שנitinן לביקור רתויות וליצירתיות במערכת החינוך. אולי לא ממש לטען נגד יצירתיות – בעצם כתבתי בעמוד דים אלה בשבחה – אבל כן לבחון את הסכנות שההגשה מופרות שלא על חשבון עניינים אחרים.

יצירתיות, נוכיר, היא התהילה או היכולת לייצר רעיונות רבים, מקוריים ובעלי ערך. היא מושהה עם:

1. עבודות חקר ופרויקטים, להבדיל מ מבחנים גישתם השמרנית, ההישגית ומקצתה המדידה של

2. הערבה מצצת ומילולית, להבדיל מהערכה מסכמת עם ציונים מספריים.

3. הנעה פנימית, להבדיל מהנעה חיצונית – התלמיד לומד את מה שמענין אותו ולא את מה שמענין את הוריו ומוריו, ועשה זאת מתוך סקרנות וענין, ולא כדי להשג ציון.

4. התלמיד במרכז, להבדיל מהמורה במרכז.

5. יומות, אחריות חברתיות ואקטיביזם פוליטי – להבדיל מסתפקות במצוות כפי שהוא.

6. אינדיבידואלים וחסיבה ביקורתית – להבדיל מمكونופורמיות, עדירות וציניות.

אכן, כל זה נשמע טוב ומועיל ויפה. או מה בכלל ואת יכול להיות רע?

אני ואני ואני

כדי להסביר על השאלה הזאת, ניתן לחזור אל הספר "תרבות הנrkisisitioyi" שיצא ב-1979 באלה"ב, מאת ההיסטוריה ומבחן התרבות כריס-טופר לאש. לאש טען כי החרבות המודרניות פיתחו תלות במוניים למיניהם, בתחומי הbijoux, המשפטים, הטכנולוגיה – וגם החינוך: הורים אינם סומכים עוד באופן בלעדי על עצם בחינוך ילדיהם, אלא שולחים אותם לאנשים זרים, מומחים להימנה. וכך הלאה.

"היעידן התעשייתי", כתוב לאש, "הוא אtat האב מהבית ומתקיים בעיצוב חיי הנפש של הילד". הדברים נכתבו לפני כ-40 שנה, והוא עוד

לראשונה מאז שי פירון ב-2013, מונתה לעז מוד בראש משרד החינוך אשת חינוך השמה, ובצד, רבה. ד"ר יפעת שאשא-ביטון, מרצה לחינוך, היא אכן הבטה עצומה, אבל יתרון שראויה להשמע בענין זה גם מילת אזהרה. פירון העמיד במרכז פועלו את "הלמידה המשמעותית": זו שמי קידשת יצירתיות והתקינות בתחום העניין השורן של כל תלמיד ותלמיד. בתקופת נפתלי בנט, שהחליפו במשרד, נסוג משרד החינוך במידה רבה ממדיניות זו ושם את הדגש על לימודי מתמטיקה.

בקרב חוקרי החינוך העכשווי שורר קונסנס-zos נרחב למדי בדבר הצורך להעניק יתר חשיבות לצירתיות במערכת החינוך, בין השאר על חשבון מבחנים סטנדרטיים שנחשבים למזיקים בפני עצם – בטענה שהם הופכים את בית הספר לבתי חירות לציונים, מעודדים אחידות ותחרותיות מל Hitchza ומדדים את הלמידה.

אולם לא בטוח שהדעה המקובלת במחקר העיינן מוצדקת, ויתכן שראויה להעדיף דווקא את גישתם השמרנית, ההישגית ומקצתה המדידה של שריה החינוך לשעבר גدعון סער ונפתלי בנט. אחרי הכל, בתקופת סער וינקו תלמידי ישראל מהמקום ה-24 למקום השביעי ב מבחני דירוג בינלאומיים למתמטיקה, ובמדעים עלתה ישראל מלהמקום ה-25 ל-13; בתקופת בנט, שיעור התלמידים שעבורי רוע בגורות במתמטיקה ברמה של חמיש יחידות עלה בכ-50% מ-10.5% ל-15.5%.

דת יצירתיות

בשנים האחרונות, כרך מספרים לנו חוקרי החינוך, השתנו פני הדברים. שוק העבודה, המסתמך על כלכלת הדיע, אינו זוקק עוד לעובדים אחידים, ציינאים וكونפורמיים, שמלאים הוראות סטנדרטיות ופועלים לפי להחות זמינים קבועים ונוקשים.

תחת זאת ואת זוקקים המשעמיקים, ויזדקקו עוד יותר בעתיד, לעובדים יצירתיים, רב דמיון ומחוננים בחסיבה ביקורתית. בغالל השתכללות המכוננות, דיל מקונופורמיות, עדירות וציניות. או מה בכלל ואת יכול להיות רע?

הגדיר המומחה לחינוך פרופ' קו רובינסון, "היא תאבב התרבות הרבה רעיונות חדשניים ובעל ערך". תאבב התרבות הרבה רעיונות חדשניים ובעל ערך. מסקנה: שוק העבודה זוקק לעובדים יצירתיים, וכך שעל מערכת החינוך לייצר בוגרים יצירתיים. עמדתו של רובינסון המנוח מהזדהת במאמרם אקדמיים בתחום החינוך; במסמכים של ה-OECD; בשיעוריהם מכללות להוראה; בחוזרי מנכ"ל;

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21
1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2	2
3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3	3
4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4	4

בעיני המהנכים שדוגלים בהתייחסות שונה לכל תלמיד ותלמיד, על פי נטיותו וכולתו הספרטני פיות, מתוך התנגדות לרצון להגעה לאיזה אידיאל יחיד כל מבורך זה אמר ליהו תקה גם כאשר מכנים אידיאל זה בשם הנעלם "יצירות".

"אבל הילד יצירתי"

הדיוחים בשנות הלמידה המשמעותית מלאים – דים כי בכתי ספר החלשים רמת עבודות הגמר והפרויקטים הייתה ירודה ביותר, וכי הענקת אוטונומיה וחופש בחירה למורים ולתלמידים בעניין חומר הלימודים הביאה לירידה בסטנדרטים, אך שבשיאו ספרות, למשל, נלמדו פסונות רדו-דים במקום יצירות מופת קאנוניות. זאת, אף כי יש ערך חברתי מאחד ומגבש לאנו אמונתי ולנ-רטיב היסטורי משותף שנמשרים מלמעלה.

לצד זאת, ניתן להסביר את השעים והאלימות בחברה הישראלית ובחברות רבת-תרבות אחרות בנطיה המוגמת לבקר קאנונים ונרטיבים מרכזיים כאלה; בהיעדר הכרז לדמיות סמכות כמו הורים, מורים ושוטרים; בנטיה המופרות לשנות הראשיים לשימור; בנטיה לבזו למרכו ולפרק הכל – בלי להביא בחשבון את כל ההשלכות השליליות שעלו.

הدليلות האלה אין חדשות. עוד בשנות ה-70 כתב יוסי בגין לגש החיוור את המערכת "ילד יצירתי", שבו הורים חסרי אונים לילד מופרע ועצל שפיריע את מנוחתם בקומות תיפוף בלתי-פוסקים מתוכחים אם לשעות להמלצת יועצת בית הספר: "תנו לו לבטא את עצמו, הילד יצירתי". היועצת הبالغת מסמלת מבונן את כל אלה במערכות החינוך המתקדמיות-כלכארה שהפריוו בסגידתם למלך היצירות, והפכו אותו לחוזות הכל, תוך ויתור מוגום על ערכיהם אחרים. לא שיצירתיות אינה חשובה, אלא שכמו כל דבר בחינוך ובתחומים אחרים – הכל עניין של הקשר ומידה. ואם ביקורת, ספק ויצירתיות הם חשובים, ניתן לבקר גם את הנטיה המוגמת לבקורת, להטיל ספק בהתמכרות לספק ולנסות לחשב בצורה יצירתיות גם על יצירות. נעים לדמיין שבמים אלה שאשא-ביבון דנה בסוגיות שלועל עם עמידה למשלה ושרי החינוך לשער בר בנט וסער.

הכותב הוא עורך ראשי של פורטל מס"ע, מאגר סיוכמי המאמרים בענייני החינוך של מכון מופת

המלאתית ובמידת המכונה הביאו לכך שמה-שבים מסווגים לייצר צירוקים, אמרים, שירים וסיפורים שגם מומחים אינם מצליחים להבדילם בקהלות מצידם אמונות אגושיות. ככלומר, יש סכ-נה שאפילו עובדים יצירתיים יוחלפו בעתיד על ידי מכונות, ומכאן שגם יצירות לא תקנה חס-נות אוטומטית בשוק העבודה.

ומה בדבר החוויות האישיות וההיגיון הפשט של רבים מאיינו? כדי שהיו תלמידים עצמם וכמי שהם הורים לתלמידים, ניסווננו מלמד אותה-נו כי ציונים ו מבחנים, תחרות ומשמעות יכולים להניע אותנו לעבוד וללמוד קשה יותר, וכן גם להשיג ולדעת יותר, וכך, לא כדי להישען אך

משענות ונטולות ביטוי אישי – שמה לעשות, עדין נפוצות בעולם האמיתי. האם יתכן שלדגש המופרעו על יצירות, סק-רנות ודמיון במערכות החינוך יש קשר לציפיות המופרות האלה של בוגרי בתיה הספר, ומכאן גם לאכבות הבלתי נמנעות, לתסכול ולקושי שהם חוותם כאשר הם נחבטים אל סלע המציאות? האם יתכן כי צדק הפסיכולוג הינץ קוחוט בביבורתו על פרoid, כאשר קבוע בנגדו לאבי הפסיכואנליה כי תהליכי התבגרות תקין אינו כולל רק תנועה מתלות עצמאו, אלא גם שימור של תלות בראיה בדמות אחרות, אידיאליות, כולל דמיות סמכות כהורם ומורים?

מטרים ומעסיקים מתלוניים על פינוק וציפיות בלתי ריאליות של צעירים, שמתקשים להשלים משימות שגרתיות, משענות ונטולות ביטוי אישי. האם יתכן שלדגש המופרעו על יצירות במערכות החינוך יש קשר לאכבות הבלתי נמנעות הללו?

לא לכל אחד

ושובה על כך ניתן אולי למצוא בהצלחה הכל-כלית והחינוכית הפונמנלית של סין, שמובילה את העולם בשנים האחרונות במצוות כלכלית ובדרוג התלמידים במבחנים הבינלאומיים. סין מבונן מפה עיליה שיטות הוראה מסורתיות ונוקשות יותר מאשר לה מקובלות במערב –案ала שבמונון מסוים מוכירות את שיטותיהם של טעם ובנט.

כדי לחושם גם על בוגרי מערכת החינוך הישראליית של עד שנות ה-90, תקופה "בתי הס-פר בכתי חרות לציונים" של לפני "ה踽يدة המשמעותית". הרי בוגרים אלה התגלו בסופה של דבר חדשניים ויצירתיים מספיק כדי להפוך את ישראל לאומה ההייטק שמצוינת במספר הפטנטים והטאטראפים לנפש. ואם המערכת של עד שנות ה-90 לא הייתה שברורה, לא צריך היה לתყן אותה.

נדמה שלצליטנות ולסטנדרטים אחידים בכל זאת יש ערך כלכלת הדעת לא ביטלה לחלוות את הצורך בכלים, בשפה ובכישורים אחידים וטעניים שהוא נחוץם בעידן התעשייתי: קריאת וכו' אחד? האם יכול אפילו בזיהוי מספרים, עתרי-דמיהן ובעל יכולת להידוש ולמקוריות? שאלות אלה אמורות להיות חשובות דוקא ההתקחוויות האחרונות בטכנולוגיה, במבנה